

JEL classification: M0, M10

DOI: 10.46361/2449-2604.8.2.2021.31-38

DAVID VEKUA

Doctor of Economics,

Guram Tavrtkiladze Teaching University,
Georgia

Email: david.vekua@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-8667-414X>

Edited by:

June, 2021

Reviewed by:

July, 2021

CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS DEVELOPMENT IN GEORGIA

Small and medium-sized businesses play a very significant role in the development and economic growth of any country. For Georgia, small and medium-sized business is one of the primary driving forces of the economy, therefore, it is very important to consider specific requirements for the development of small and medium-sized businesses on the path of Georgia's European integration. It is important that the support and encouragement of small and medium-sized enterprises play a crucial role in the policies of both developed and developing countries. Supporting this sector is necessary for Georgia for European integration, as it ensures both economic growth and social welfare. Promoting the small and medium-sized entrepreneurial sector will significantly reduce poverty and increase employment.

Keywords: *Small business, medium-sized business, incentives, economic policy, reforms.*

JEL classification: M0, M10
DOI: 10.46361/2449-2604.8.2.2021.31-38

საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები

დავით ვეკუა

ეკონომიკის მეცნიერებათა
კანდიდატი, გურამ თავართქილაძის
სახელობის თბილისის სასწავლო
უნივერსიტეტი,
თბილისი, საქართველო
ელ.ფოსტა: david.vekua@yahoo.com
orcid.org/0000-0003-3933-7746

ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებასა და ეკონომიკურ ზრდაში ძალიან მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მცირე და საშუალო ბიზნესს. საქართველოსთვის მცირე და საშუალო ბიზნესი ეკონომიკის ერთ-ერთ მთავარ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს, ამდენად, საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე საკმაოდ მნიშვნელოვანია მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების კუთხით კონკრეტული მოთხოვნების გათვალისწინება. მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ როგორც განვითარებული, ასევე განვითარებადი მრავალი ქვეყნის პოლიტიკაში უმნიშვნელოვანეს ადგილს იკავებს მცირე და საშუალო საწარმოების მხარდაჭერა და წახალისება. საქართველოსთვის ამ სექტორის მხარდაჭერა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ევროინტეგრაციის გზაზე, რადგან ის როგორც ეკონომიკური ზრდას უზრუნველყოფს, ისე სოციალური კეთილდღეობას. მცირე და საშუალო სამეწარმეო სექტორის ხელშეწყობა მნიშვნელოვნად შეამცირებს სიღარიბეს და გაზრდის დასაქმების დონეს.

შემოსულია რედაქციში:

ივნისი, 2021

რეცენზირებულია:

ივლისი, 2021

საკვანძო სიტყვები: მცირე ბიზნესი, საშუალო ბიზნესი, წახალისება, ეკონომიკური პოლიტიკა, რეფორმები

შესავალი

მცირე და საშუალო ბიზნესის წახალისება და მისი განვითარება არის ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულება, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საზოგადოების სტაბილური განვითარება, შეამციროს ქვეყანაში უმუშევრობის და სიღარიბე დონე, შეზღუდოს ბიზნესის მონოპოლიზაცია და დააჩქაროს ეკონომიკის დივერსიფიკაციის პროცესი. იქიდან გამომდინარე, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესი არის საზოგადოებრივი კვლავწარმოების განუყოფელი ნაწილი, რომელიც ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე სტადიაზე აქტიურად ინტეგრირდება ინოვაციურ პროცესებში, ზრდის მცირე და საშუალო ბიზნესის წილი მთლიანი შიდა პროდუქტის სტრუქტურაში უცილობლად უნდა გაიზარდოს.

კვლევის მიზანი და ამოცანები. მცირე და საშუალო ბიზნესი საქართველოსთვის ეკონომიკის ერთ-ერთ მთავარ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს, ამდენად, საქართველოს ეკონომიკის განვითარების გზაზე საკმაოდ მნიშვნელოვანია მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების კუთხით კონკრეტული მოთხოვნების გათვალისწინება. ამ საკითხების კვლევა არასოდეს არ კარგავს აქტუალობას. სტატიაში ჩვენ განვიხილავთ საქართველოს წინაშე მყოფი ინტეგრაციის ბარიერებს და მათი გადაჭრის გზებს.

მნიშვნელოვანია მცირე ბიზნესის წახალისების პოლიტიკა, რომელიც მოიცავს როგორც სამართლებრივ, საორგანიზაციო, ასევე ფინანსურ და ინსტიტუციონალურ ღონისძიებებს, რომლებიც მიმართულია ამ სფეროს განვითარების სტიმულირებისათვის. ქვეყანაში მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების დონე მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ბაზრის სტრუქტურას და საზოგადოებრივი დოვლათის განაწილების პროცესში არსებულ

იმპერატივებს, საინვესტიციო კაპიტალის მოზიდვის შესაძლებლობებს, იმპორტ-ექსპორტის მდგომარეობას.

მცირე და საშუალო ბიზნესის წახალისებასა და მისი განვითარებაზე ბევრი ურთიერთდაკავშირებული ფაქტორი ზემოქმედებს, მათ შორის: ბაზრზე მონაწილე სუბიექტების ეკონომიკური და ფინანსური შესაძლებლობები, ქვეყანაში მცირე და საშუალო ბიზნესის ფუნქციონირების ისტორიული ტრადიციები და კულტურა, ბიზნესის ამ სეგმენტის სახელმწიფო რეგულაციის დონე და სხვა.

მცირე და საშუალო ბიზნესი საბაზრო ეკონომიკის ყველაზე დინამური სეგმენტია, რომელიც განსაზღვრავს ბაზრის სტრუქტურას და ქვეყანაში დამზადებული პროდუქციისა და გაწეული მომსახურების ხარისხს. იგი ძირითადად მსხვილი ბიზნესისგან განსხვავებით სწრაფად რეაგირებს ბაზრის მოთხოვნილებებზე და ხასიათდება მოქნილობისა და ოპერატიულობის მეტი შესაძლებლობებით.

დღეს გლობალიზაციის შედეგად ქვეყნებში ეკონომიკური აქტიურობის პროცესი განიცდის სერიოზულ ტრანსფორმაციას, მიმდინარეობს ბიზნესების გამსხვილების პროცესი, რის შედეგადაც მსხვილი კორპორაციები გარდაიქმნებიან ტრანსნაციონალურ კორპორაციებად, რომლებსაც გააქვთ კაპიტალი და ამცირებენ ქვეყნის სავალუტო რესურსებს. ისინი მართავენ არამარტო ეკონომიკურ, არამედ აქტიურად ერევან პოლიტიკურ პროცესებშიც, სადაც ხშირად მათი უფლებები დომინირებს მათივე ვალდებულებებზე.

ეკონომიკის და სოციალური სფეროს გლობალიზაციის შედეგად, სამართლიანი კონკურენცია და ანტიმონოპოლიური საქმიანობა, აწყდება ახალ გამოწვევებს, რის შედეგადაც მიმდინარეობს საზოგადოებრივ-ეკონომიკური სივრცის ტრანსფორმაციის პროცესი და ყალიბდება მისი განვითარების ახალი იმპერატივები. ცნობილი ფინანსისტი ჯორჯ სო-

როსი საზოგადოებრივ-ეკონომიკური სივრცის ტრანსფორმაციის პროცესს განსაზღვრავს როგორც „ფინანსური ბაზრების გლობალურ განვითარებას, ტრანსნაციონალური კორპორაციების სიძლიერის ზრდას და ეროვნულ ეკონომიკებზე მათი გავლენების გაფართოვებას“ [1].

გლობალიზაცია მჭიდროდ არის დაკავშირებული კაპიტალის, საქონლის, მომსახურების, სამუშაო ძალის, ინფორმაციის თავისუფალი გადაადგილების შესაძლებლობასთან. „კაპიტალის თავისუფალი, ფაქტიურად შეუზღუდავი მოძრაობა გლობალურ ეკონომიკურ ურთიერთობათა სისტემის საკვანძო ელემენტს წარმოადგენს, რადგან ის მნიშვნელოვნად ცვლის და მომავალში კიდევ უფრო შეცვლის მსოფლიოს ეკონომიკის სახეს და სტრუქტურას“ [2].

ამავდროს უკანასკნელ წლებში ამერიკის შეერთებულ შტატებში, დიდ ბრიტანეთში (განსაკუთრებით ევროკავშირიდან გასვლის შემდეგ) სხვა ქვეყნებშიც შეიმჩნევა გლობალიზაციის გავლენის ლოკალიზაციის პროცესი. „იგი ისეთი მოვლენებში აისახება, როგორცაა: რეგიონული ინტეგრაციული გაერთიანების ჩამოყალიბება, ფირმების სტრატეგიული ალიანსების გაფართოება, საშუალო და მცირე ბიზნესის გავრცელება, ფიზიკურ პირების მეურნეობის განვითარება. ლოკალიზაცია აძლიერებს წარმოების მოქნილობას, მოთხოვნილებების უკეთ დაკმაყოფილებას, რესურსების უფრო ეფექტიანად გამოყენებას, ცალკეულ ფირმებში დამოუკიდებელ საწარმოო ქვედანაყოფების პრაქტიკის გაფართოებას, ხელს უწყობს დასაქმების პრობლემის გადაწყვეტას, გლობალიზაციის მოთხოვნებთან ადაპტაციას“ [3].

მცირე და საშუალო ბიზნესის წახალისების სტრატეგია უნდა ეფუძნებოდეს სამ ძირითად ვექტორს, ეს არის ინვესტიციების ხელმისაწვდომობა და სიიაფე, ბიზნეს გარემოს სიმელობობა და სტაბილურობა, მცირე და საშუა-

ლო საწარმოთა ხელში არსებული აქტივების ლიკვიდობა. 90-ანი წლებიდან მოყოლილი დღემდე, მცირე და საშუალო ბიზნესის წახალისება ევროკავშირის ქვეყნებისთვის მათი ეკონომიკური პოლიტიკის სტრატეგიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა. „2003 წლის მონაცემებით, ევროკავშირის ქვეყნებში მომქმედი საწარმოთა 99.8 % არის მცირე და საშუალო საწარმო, სადაც დასაქმებული იყო მთლიან დასაქმებულთა 66% და ეს საწარმოები ქმნიდნენ ევროკავშირის ქვეყნების მთლიან შიდა პროდუქტის 65%-ს“[4]. იმისათვის, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესი წარმატებული იყოს მხოლოდ „კარგი იდეა საკმარისი არ არის განვითარებისათვის აუცილებელი სათანადო ცოდნა და გამოცდილება და ასევე საკმარისი სასტარტო კაპიტალი. ამ მიზნით ევროკავშირში მოქმედებს სამი პროექტი, რომლებიც ანხორციელებენ მცირე და საშუალო ბიზნესის წახალისებას და მხარდაჭერას აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში:

- EU4 Business პროგრამის მიზანია, დაეხმაროს მცირე და საშუალო ბიზნეს შეისწავლოს თანამედროვე გამოცდილება, სტარტაპების მოსაპოვებლად განაცხადებისა და შეთავაზებებს მომზადება ამ ტიპის ბიზნესის წარმოების, ბიზნეს-გეგმების შედგენის და კონკურენტულ გარემოსთან ადაპტაციის;
- Women in Business – პროგრამის მიზანია მცირე და საშუალო ბიზნესში ქალების ფართო ჩართულობა და მათი მონაწილეობით ეკონომიკის ამ სექტორის განვითარება;
- European Fund for Southeast Europe – ეს პროგრამა ეხმარება აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს, მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაში და ახალ სამუშაო ადგილების შექმნაში. ამავდროს ეს ფონდი ასრულებს ახალი იდეებისა და ინოვაციების ფასილიტატორის და ინკუბატორის ფუნქციასაც“[5].

მცირე და საშუალო ბიზნესის სწრაფი განვითარება ევროპის ქვეყნებში, გვიჩვენებს ეკონომიკის ამ სეგმენტის რეალურ შესაძლებლობებს, მაღალი კონკურენციის პირობებში იყოს მოქნილი და ოპერატიული სწრაფად რეაგირებდეს ბაზრის მოთხოვნებზე და ინოვაციური საქმიანობის დანერგვის მიმართულებით მოახდინოს სწრაფი ადაპტაცია სიახლეებზე, იაფად მოახდინოს წარმოების ტექნიკური გადაიარაღება და ამ მიზნის მისაღწევად გამოიყენოს ნაკლები კაპიტალდაბანდები. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მცირე ბიზნესის ფუნქცია ინოვაციური აქტიურობების დაჩქარებაში. ინოვაციურობა მეწარმეობისათვის შინაგანი მდგომარეობაა, თუმცა, განსაკუთრებული მოტივაციით იგი მცირე ბიზნესში ვლინდება., ამერიკელი ეკონომისტების განგარიშებით, ინოვაციების შექმნაზე ერთ მეცნიერზე და ინჟინერზე მცირე ფირმებში 4-ჯერ ნაკლები დანახარჯები მოდის, ვიდრე საშუალო საწარმოებზე და 24-ჯერ ნაკლები ვიდრე მსხვილ კორპორაციებზე“ [6].

გარდა ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის ზრდისა და ბიზნესის გარემოს გაუმჯობესებისა მცირე და საშუალო ბიზნესის სწრაფმა განვითარებამ ევროპის ქვეყნებში, შეიძინა სოციალური ფუნქცია, რადგან ის არის ეკონომიკის ის სფერო, რომელიც ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს და ამცირებს ევროპის ქვეყნებში, უმუშევრობის დონეს.

2017 წლის საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ შემუშავებული საწარმოთა გრადაციის სქემის მიხედვით ,, მცირე და საშუალო საწარმოებს განეკუთვნება ყველა ორგანიზაციულ - სამართლებრივი ფორმის საწარმო, რომელშიც დასაქმებულია საშუალო წლიური რაოდენობა და რომლის ბრუნვა არ აღემატება შემდეგ ზღვრულ ოდენობებს: მცირე საწარმოებისთვის - 50 დაქირავებულსა და 12 მილ. ლარს; ხოლო საშუალო საწარმოებისთვის - 249 დაქირავებულსა და 60 მილ.ლარს“ [7].

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2019 წლის მონაცემებით, „2015 წელთან შედარებით მცირე და საშუალო ბიზნესის ბრუნვა გაზრდილია თითქმის ორჯერ, ამავე პერიოდში მცირე და საშუალო ბიზნესის წილმა საერთო ბრუნვაში შეადგინა 45,5% ,მაშინ, როცა 2015წელს ის შეადგენს 18,1%, ანუ წილი გაზრდილია 27,4%-ული პუნქტით. ეს უდავოდ მნიშვნელოვანი პროგრესია, თუმცა, ის კვლავ ჩამორჩება 2003 წლის ანალოგიურ ევროპულ მაჩვენებლებს მთელი 19.5% პუნქტით. თუ მცირე ბიზნესის დარგობრივ სტრუქტურას გავააზალიშებთ, ვნახავთ, რომ ბრუნვის თითქმის ნახევარი ვაჭრობასა და ავტომობილების რემონტზე მოდის, რაც საქართველოში ინოვაციური პროდუქციის წარმოების შესაძლებლობების ნაკლებობით და კრეატიული ინციატივების სიმცირით არის განპირობებული.

მცირე და საშუალო ბიზნესის წილის ზრდის მიმართულებით მნიშვნელოვნად იცვლება საქართველოში საწარმოთა ძირითადი კაპიტალის სტრუქტურა. თუ მათი წილი საერთა კაპიტალის სტრუქტურაში 2015 წელს შეადგენდა 13.2%-ს , 2019 წელს იგი გაიზარდა 49,6% მდე. ეს ზრდა ძირითადად მოგების რეინვესტირების და პორდაპირი ინვესტიციების ზრდის ხარჯზე გახდა შესაძლებელი, რაც უდაოდ პოზიტიურ პროცესად უნდა ჩაითვალოს, თუმცა ამ საწარმოების დიდი უმრავლესობის მიერ გამოშვებული პროდუქცია და გაწეული მომსახურება ჯერ კიდევ შორს არის თანამედროვე სტანდარტებიდან. საქართველოში არსებული მაღალი პოლიტიკური და ეკონომიკური რისკების გამო ვენჩერული ინვესტორები ხშირად ყოყმანობენ მცირე და საშუალო ბიზნესის სექტორში ინოვაციური იდეებისა და წინადადებების დაფინანსებისგან, რაც უდაოდ ხელს უშლის საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ზრდას და მათ საექსპორტო პოტენციალის განვითარებას. საქართველოში მცირე და საშუალო ბიზნესში ვენ-

ჩურული კაპიტალის მოზიდვა არის ქვეყანაში ეკონომიკური აქტიურობის ზრდის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობა.

ამავე წლის მომაცემებით ასევე მაღალია მცირე და საშუალო ბიზნესის წილი საწარმოებზე დარიცხულ მოგებაში 2019 წლის მონაცემებით მან შეადგინა 67.8%. მნიშვნელოვნად გაიზარდა მცირე და საშუალო ბიზნესის სოციალური დანიშნულება მან ქვეყანაში დასაქმების და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის მთავარი ფუნქცია იტვირთა. თუ 2015 წელს მცირე და საშუალო ბიზნესმა დაასაქმა საერთო დასაქმებულთა მხოლოდ 43,1%, 2019 წელს იგივე მომაცემებით დასაქმებულთა რაოდენობამ შეადგინა 64,9 %” [8].

თუმცა აქვე უნდა შევნიშნოდ, რომ კორონავირუსის ეპიდემიის და ეკონომიკაში მიმდინარე არასასურველი სხვა ტენდენციების გამო „2020 წლის მონაცემებით საქართველოში გაზრდილია უმუშევრობის დონე. თუ 2017 წელს ის შეადგებდა 17,6%-ს 2020 წლის მეოთხე კვარტალში მან შეადგინა 20,4%” [9].

მუდღებელია ქვეყანაში სიღარიბის მრავალმხრივი ფენომენის დაძლევა, თუ არ მოხდა ახალი სტაბილური სამუშაო ადგილების შექმნა, რის ძირითადი წინაპირობაც გახლავთ საინვესტიციო კლიმატის გაუმჯობესება და მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება.

საქართველომ 2014 წლის 21 მარტს მიიღო კანონი „კონკურენციის შესახებ”. „ეს კანონი ადგენს თავისუფალი და სამართლიანი კონკურენციის არამართლზომიერი შეზღუდვისაგან დაცვის პრინციპებს. ამ კანონით განისაზღვრა თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის არამართლზომიერად შემზღუდველი ქმედებები, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის დარღვევის თავიდან აცილებისა და აღკვეთის სამართლებრივი საფუძვლები და უფლებამოსილი ორგანოს კომპეტენცია“ [10].

კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე სა-

ქართველოში ჩამოყალიბდა, როგორც დამოუკიდებელი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი - კონკურენციის სააგენტო, რომელმაც კონკურენციის შეზღუდვისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოსავლენად უნდა განახორციელოს სასაქონლო და მომსახურების ბაზრების მონიტორინგი და ანალიზი.

რა შეიცვალა მცირე და საშუალო ბიზნესში 2014 წლის შემდეგ საქართველოში? გახდა კი ეს ბიზნესი უფრო დაცული არასამართლიანი კონკურენციიდან? ვფიქრობთ, რომ ბევრი არაფერი, სააგენტოს საქმიანობა ნალკლებად ეფექტურია მცირე და საშუალო ბიზნესის წინააღმდეგ, „კარტელური” შეთანხმებების გამოვლენით, მათი შეზღუდვით და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვით. ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტის ამერიკის შეერთებული შტატების იუსტიციის სამინისტროს ანტიმონოპოლიური საქმიანობის კვლევების განყოფილების დირექტორის რასელ პიტმანის აზრით: „კონკურენციის საერთაშორისო წესები და პრინციპები და რაც მთავარია, კონკურენციის როლი ეკონომიკის განვითარებასა და საზოგადოების კეთილდღეობის ამაღლებაში, დღის წესრიგში აყენებს კონკურენტული პოლიტიკის შექმნისა და გაჯანსაღების ამოცანას ნებისმიერ ქვეყანაში. შესაბამისად, ქვეყნების უმრავლესობაში კონკურენციის პოლიტიკა უნდა განიხილებოდეს ეკონომიკური პოლიტიკის განუყოფელ ნაწილად და რეფორმების ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად“ [11].

ეკონომიკურ განვითარებას მუდმივად სჭირდება ინვესტიციები, რომლებმაც სასურველია ძირითადად წარმართოს ადამიანური კაპიტალის და ახალი ტექნოლოგიების დასაწერგად, რადგან ეს არის გზა ბაზრის ეფექტურობისკენ. როგორც დიდი ფრანგი მოაზროვნე ჟან-ჟაკ რუსო ამბობს „ათასი გზა მიდის დაბნეულობისკენ და მხოლოდ ერთი ქუშმარიტებისკენ“ [12].

თანამედროვე მსოფლიოში მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას მნიშვნელოვნად აფერხებს მსხვილი ბიზნესის მხრიდან მცირე ბიზნესს ობიექტების შერწყმისა და შთანთქმის საშიშროება, რომელიც მათი მხრიდან მოტივირებულია კორპორაციათა ზრდის, კაპიტალის აკუმულირებისა და რეორგანიზაციის სურვილით. ასეთ შემთხვევაში აქციონერები ძირითადად ფოკუსირებულნი არიან აქციონერული კაპიტალის ზრდაზე და მათთვის ხელსაყრელი მექანიზმების გამოყენებით ცდილობენ განახორციელონ შერწყმისა თუ შთანთქმის კონკრეტული მოქმედება და ამ გზით უნდათ ბაზრებზე გაზარდონ საკუთარი აქტივები და შესაძლებლობები.

საქართველოში მცირე ბიზნესში ყველა შემთხვევაში განხილული პრობლემების მოგვარება ერთდროულად შეუძლებელია, მაგრამ დაწყება აუცილებელია. ამისთვის სახელმწიფოს მხრიდან საჭიროა ისეთი ბიზნესს გარემოს შექმნა, რომელიც მცირე ბიზნესის საწარმოებებში გაზრდის წარმოების მოცულობას, საქონლის და მომსახურების ასორტიმენტსა და ხარისხს.

მეტი პოპულარიზაცია და საზოგადოების ინფორმირება სჭირდება მცირე ბიზნესის სოციალურ როლსა და ფუნქციას, რადგან სწორედ ის არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შესაძლებლობა იმისა, რომ ქვეყანაში დაიძლიოს უმუშევრობა და სიდარობე, დასაქმდეს ბევრი ჩვენი მოქალაქე და შემცირდეს ქვეყნიდან კატასტროფული მიგრაციის პროცესი.

კრეატიულ ადამიანებს მეტი ფინანსური შესაძლებლობა უნდა მიეცათ, სტარტაფებისთვის და ინოვაციურ აქტიურობისთვის. ამ მიზნით გამოყენებული უნდა იქნას რისკების

დასაზღვევად საბიუჯეტო ასიგნებები, სახელმწიფო გრანტები, მცირე ბიზნესის თანადაფინანსების სისტემა, კომერციულ ბანკებს ამ ბიზნესის იაფი დაკრედიტებისთვის და სხვა.

ვფიქრობთ, გადასახედია მოქმედი საგადასახადო შეღავათების სისტემა, ის ყალიბდებოდა პოლიტიკური კონიუქტურის და ერთჯერად გადაწყვეტილებების საფუძველზე, ამიტომ მიწანშეწონილად მიგვაჩნია მისი საფუძვლიანი ანალიზი და სწორი პრიორიტეტების დადგენა.

საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების თვალსაზრისით, უაღრესად მნიშვნელოვანია მცირე ბიზნესებში საოჯახო ტრადიციული საქმიანობის გამოცდილების პოპულარიზაცია და დანერგვა.

უაღრესად მნიშვნელოვანია საქართველოს მცირე ბიზნესში ევროკავშირის გამოცდილების იმპლემენტაცია და ადაპტაცია. ადგილობრივი და უცხოელი მცირე მეწარმეების თანამშრომლობა და კორდინაცია.

მცირე ბიზნესისთვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება კვალიფიციური კადრებით სისტემის უზრუნველყოფა. ეს ბიზნესი საჭიროებს პროფესიულ ცოდნით აღჭურვილ კადრებს და კვალიფიციურ კონსულტაციებს. მიზანშეწონილია, მომავალში მცირე ბიზნესის მხარდაჭერით და განათლების სამინისტროს ხელშეწყობით პროფესიულ სასწავლებლებში გაძლიერდეს მოთხოვნად სპეციალობაზე კადრების მომზადება, რაც საბოლოო ჯამში ხელს შეუწყობს, სათანადო ცოდნით აღჭურვილი სპეციალისტებით, ეკონომიკის ამ მნიშვნელოვანი სექტორის დაკომპლექტებას.

ლიტერატურა/REFERENCES

- [1] საქართველოს 2014 წლის 21 მარტის კანონი „კონკურენციის შესახებ“ N 2159 ვებგვერდი 27.03.2014 წ.;
- [2] ბიზნეს სექტორი საქართველოში, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, სტატისტიკური პუბლიკაცია თბ., 2020 წ.;
- [3] **სოლომონ პავლიაშვილი** .. პრივატიზაციის ფენომენი და პრობლემები საქართველოში“ თბილისი, 2009 წ.;
- [4] **ერქომიაშვილი გ.** ბიზნესი: ფირმის ეკონომიკა. თბ., 2007 წ.;
- [5] European Charter for Small Enterprises: 2009 good practice selection“. European Commission 2009 Job creation in Small and Medium size enterprises. Luxemburg, 2007.;
- [6] “European Charter for Small Enterprises“, Feira European Council, 19-20 June 2000. URL: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/best-practices/charter/index_en.htm
- [7] First Section of the Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises. EIM Business & Policy Research. Zoetermeer, 2009
- [8] Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century — White Paper. Part C: Contributions of the Member States. COM (93) 700 final/Part C, 5 December 1993. URL: <http://aei.pitt.edu/1140/>
- [9] Job creation in Small and Medium size enterprises. Commission of European Communities. ECSC-EEC-EAEC. Brussels; Luxemburg, 2007.
- [10] The latest news from the ABCCI Team “Business Act” for Europe. EU, January 2010. URL: <http://www.abcci.com>
- [11] Russell Pittman, “Some Critical Provisions in the Antimonopoly Laws of Central and Eastern Europe,” The International Lawyer 26 (1997), 485-503.
- [12] **Ковзанадзе И.** „Уроки Мирового Экономического кризиса и Формирование новой модели развития,, Тбилиси 2016 г
- [13] **Алмазов Р. А.,** Роль И Место Малого И Среднего Бизнеса В Экономике Стран Европейского Союза Автореферат наук Москва – 2004
- [14] **Сорос Д.** „О глобализации“ Москва -2004г
- [15] **Агурбаш Н.Г.** „Система государственной поддержки малого предпринимательства в России.“ -М. 2000. г
- [16] **Баженов Ю.К., Баженов А.Ю.** „Малое предпринимательство: практическое руководство по организации и ведению малого бизнеса“. М.1999. г
- [17] **Блинов А.О., Шапкин И.Н.,** Малое предпринимательство. Теория и практика “М 2002. г
- [18] [http https://ka.wikiquote.org/wiki](http://ka.wikiquote.org/wiki)
- [19] <https://ka.wikiquote.org/wiki/>
- [20] <https://www.culturepartnership.eu/article/projects-that-support-business-in-eap-countries>
- [21] <https://www.dissercat.com/content/rol-i-mesto-malogo-i-srednego-biznesa-v-ekonomike-stran-evropeiskogo-soyuza>